

Til beslutningsforslag nr. B 51. Betænkning afgivet af Retsudvalget den 6. maj 1999

Betænkning

over

Forslag til folketingsbeslutning om mulighed for straf for kollektiv deltagelse i lovovertrædelser

[af Bendt Bendtsen (KF) m.fl.]

Udvalget har behandlet beslutningsforslaget i nogle møder og har herunder stillet spørgsmål til justitsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Justitsministerens svar på spørgsmål 1-5 stillet om B 14 i folketingsåret 1996-97 samt justitsministerens svar på spørgsmål 1 er optrykt som bilag til betænkningen.

Herefter indstiller et *flertal* (Socialdemokratiets, Venstres, Socialistisk Folkepartis, Centrum-Demokraternes, Det Radikale Venstres, Enhedslistens og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) beslutningsforslaget til *forkastelse*.

Et mindretal inden for flertallet (Vestres medlemmer af udvalget) finder som forslagsstillerne, at det er helt afgørende, at der kan straffes for bandekriminalitet, medens den blotte tilstedeværelse i nærheden af et gerningssted ikke i et retssamfund kan være kriminaliserende i sig selv.

Mindretallet finder imidlertid, at det er politiets muligheder for at opklare forbrydelser, der skal forbedres, og ønsker i den anledning, at der tilføres ressourcer til politiet. Endvidere ønsker mindretallet, at der indføres vidneregler, der gør det muligt for vidner at afgive forklaring, uden at den tiltalte gøres bekendt med vidnerens identitet. Beslutningsforslaget er efter mindretallets opfattelse udtryk for den udbredte misforståelse, at strafansvar for medvirken til en forbrydelse forudsætter, at der kan udpeges en bestemt gerningsmand til lovovertrædelsen. Dette er ikke en korrekt forståelse af gældende ret. Tværtimod er

medvirkensansvaret uafhængigt af, om andre medvirkende kan identificeres.

Mindretallet har hæftet sig ved, at der allerede er mulighed for at straffe alle, der ved tilskyndelse, råd eller dåd medvirker til et strafbart forhold. Alle samvirkende personer er principielt gerningsmænd, også selv om de ikke har været til stede på gerningsstedet. Derfor kræver den opnåede enighed i EU om forstærket indsats over for bandekriminalitet heller ikke ændring af dansk lovgivning, fordi den adfærd, som ifølge den fælles EU-aktion skal være strafbar, allerede er strafbar efter dansk ret.

Mindretallet har under udvalgsarbejdet gennemgået retspraksis. Den righoldige retspraksis, der er indgået i mindretallets arbejde, viser, at personer, der ikke har været til stede under udførelsen af en forbrydelse, rent faktisk er blevet straffet for både drab og vold m.v.

Frifindelser skyldes ikke udformningen af medvirkensbestemmelsen i straffeloven, men bevismangel. Således fremgår det af retsbelæringen i Blekingegadesagen, som er optrykt som bilag til betænkningen, at det ikke kunne bevises, at det skud, der dræbte en politibetjent, var et sigteskud.

Mindretallet henviser i øvrigt til rapporten fra arbejdsgruppen, der med statsadvokat Merlung som formand overvejede spørgsmålet om kollektiv straf i relation til rockerkriminalitet. Af det omtalte materiale fremgår det, at statsadvokat Merlung i en udtalelse af 11. juni 1993 har anført følgende:

»Det er min opfattelse, at dansk rets medvir-

kensbegreb og den måde, hvorpå det anvendes i retspraksis, er tilstrækkelig for en effektiv retshåndhævelse.« Rigsadvokaten tilsluttede sig udtalelsen.

Endelig bemærker mindretallet, at det af straffelovens § 80, stk. 2, allerede fremgår, at strafbart forhold forøvet af flere i forening som udgangspunkt vil være skærpende for strafudmålingen.

Et *mindretal* (Det Konservative Folkepartis, Dansk Folkepartis og Fremskridtspartiets medlemmer af udvalget) indstiller beslutningsforslaget til *vedtagelse uændret*.

Et mindretal inden for mindretallet (Dansk Folkepartis medlem af udvalget) har tidligere i 1996 fremsat et beslutningsforslag i Folketinget (beslutningsforslag nr. B 14, folketingsåret 1996-97), der havde nogenlunde det samme indhold.

Mindretallet finder det naturligt, at der kan idømmes en kollektiv straf for forbrydelser begået af en gruppe af mennesker.

I forbindelse med Blekingegadesagen stod det klart, at det kunne lade sig gøre at gå fri, fordi det ikke kunne bevises, hvem der helt præcis i Blekingegadebanden begik forbrydelsen.

Det er stødende for befolkningens retsbevidsthed, at man ikke kunne dømme de skyldige i en sag som denne.

Også i relation til problemerne med den omfattende rockerkriminalitet ville det være vigtigt for myndighederne at forbedre mulighederne for at dømme kollektivt, fordi også rockerne er gode til at dække over hinanden. Hvis regeringen var sin opgave voksen, sørgede den således omgående for at forbedre mulighederne for kollektiv straf.

Der er ikke nogen, der siger, at domstolene skal dømme kollektivt i særlig mange tilfælde, men i virkelig grelle og alvorlige tilfælde, hvor de kriminelle ikke vil ud med sproget om, hvem det egentlig var, der eksempelvis trykkede på aftrækkeren i den givne situation, ville en større grad af kollektiv straf være en uundværlig del af retssystemet

Lissa Mathiasen (S) fmd. Per Kaalund (S) Dorte Bennedsen (S) Else Marie Mortensen (S)

Jan Petersen (S) Anne Baastrup (SF) nfm. Sonja Albrink (CD) Elisabeth Arnold (RV)

Søren Søndergaard (EL) Birthe Rønn Hornbech (V) Inge Dahl-Sørensen (V) Karen Rønde (V)

Tom Behnke (FP) Bendt Bendtsen (KF) Pernille Sams (KF) Peter Skaarup (DF)

Jann Sjursen (KRF)

Bilag 1

Justitsministerens svar på spørgsmål 1-5 stillet om B 14 i folketingsåret 1996-97

Spørgsmål 1:

Ministeren bedes redegøre nærmere for danske rets regler om mulighed for at straffe for medvirken samt tilstille udvalget relevante domme herom, herunder den såkaldte hypnosedom og Østre Landsrets og Højesterets domme i sagerne om det strafbare i tilstedeværelse på Skt. Hans Torv under uroligheder.

Svar:

1. Medvirken er reguleret i straffelovens § 23, der i stk. 1 fastsætter, at den for en lovovertrædelse givne straffebestemmelse omfatter alle, der ved tilskyndelse, råd eller dåd har medvirket til gerningen. Straffen kan dog nedsættes for den, der kun har villet yde en mindre væsentlig bistand eller styrke et allerede fattet forsæt, samt når forbrydelsen ikke er fuldbyrdet eller en tilsiget medvirken er mislykkedes.

Selv om en bestemt straffebestemmelse efter sin ordlyd kun omfatter den person, der direkte begår den strafbare handling, er det med § 23 muligt at straffe alle, der har deltaget i lovovertrædelsen.

Det er en udbredt misforståelse, at strafansvar for medvirken til en forbrydelse forudsætter, at der kan udpeges en bestemt gerningsmand til lovovertrædelsen.

Efter straffelovens § 23 er medvirkensansvaret selvstændigt, dvs. uafhængigt af, om den eller de andre medvirkende eller en eventuel hovedgerningsmand kan identificeres. Strafansvar forudsætter alene, at vedkommende person beviseligt har foretaget en handling (medvirkenshandling) med den fornødne subjektive tilregnelser (forsæt eller uagtsomhed).

2. Særligt med hensyn til lovovertrædelser, der begås i en situation, hvor flere personer er til stede samtidig, men kun én foretager selve den strafbare handling (f.eks. tyveri, hærværk, vold eller drab) beskriver Knud Waaben i Strafferettens almindelige del I. Ansvarslæren (3. udg. 1993), s. 214, retstilstanden således:

»Strafansvar betyder individuelt ansvar, og man må tage afstand fra en ansvarsbedømmelse

der uden videre henfører summen af beviste krænkelse til samtlige tilstedeværende personer. Principielt må der kræves bevis for hvad hver enkelt har foretaget sig og med hvilken form for tilregnelser dvs. forsætligt eller uagtsomt. Er dette for nogles vedkommende uoplyst, eller må det lægges til grund, at de ud over at være til stede har forholdt sig passive, kan et ansvarsgrundlag ligge i en forudgående aftale eller en fælles forståelse af at forbrydelsen lå inden for aktionens formål (jfr. herom U 1970.253 Ø). Sådant forsæt kan foreligge som dolus eventualis den laveste grad af forsæt, hvis en deltager må antages at have accepteret det som muligt forudsætte kriminelle forløb. Beviset for et sådant ansvarsgrundlag kan svigte, fx. fordi ildspåsættelse, hærværk eller knivstik synes at bero på en pludselig indskydelse hos enkeltpersoner, og da kan ansvar kun tænkes begrundet med en pligt til at søge forbrydelsen forhindret, men det forudsætter at der har været tid og lejlighed til at gribe ind. ...« Det forhold, at samtlige tilstedeværende personer nægter at forklare om, hvem der begik en strafbar handling, udelukker således ikke, at de eventuelt alle dømmes for den pågældende handling, hvis det på grundlag af omstændighederne i øvrigt kan lægges til grund, at den strafbare handling lå inden for rammerne af, hvad de på forhånd havde aftalt eller var indforstået med.

3. I spørgsmålet henvises til to domme, dels den såkaldte hypnosedom, dels dommen i sagen om urolighederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

3.1. Den såkaldte hypnosedom er gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1956, s. 31.

Under sagen blev to tiltalte dømt for bankrøveri, forsøg på bankrøveri samt to drab begået under røveriforsøget. Den ene tiltalte blev dømt for direkte at have begået de nævnte handlinger, mens den anden tiltalte - der ikke deltog i udførelsen af lovovertrædelserne - blev dømt for medvirken ved at have tilskyndet til og planlagt lovovertrædelserne. Nævningerne lagde til grund, at tilskyndelsen bestod i påvirkning af forskellig art, herunder hypnotisk påvirkning.

Efterfølgende anmodede begge de tiltalte om

genoptagelse af straffesagen. Dette blev afvist af Den Særlige Klageret, jf. Ugeskrift for Retsvæsen 1958, s. 200. Klageretten fandt ikke, at det kunne lægges til grund, at der var sket påvirkning af hypnotisk art. Klageretten fandt det dog ikke som følge heraf overvejende sandsynligt, at nævningerne havde bedømt beviserne forkert, da de dømte for medvirken.

Hypnososagen omhandler, som det fremgår, ikke en sag, hvor der var spørgsmål om placering af strafansvar hos én eller flere ud af en gruppe personer, der var til stede, da lovovertrædelsen blev begået.

3.2. Sagen om urolighederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 er gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1996, s. 639.

Under sagen blev i alt 18 personer tiltalt for overtrædelse af bl.a. straffelovens § 119, stk. 1, og § 134 a. Straffelovens § 119, stk. 1, angår vold og trusler om vold mod tjenestemand i funktion. Straffelovens § 134 a omfatter »deltagere i slagsmål eller i anden grov forstyrrelse af ro og orden på offentligt sted ..., såfremt de har handlet efter aftale eller flere i forening«.

Udfaldet af sagen var, at

- syv personer blev idømt fængselsstraffe fra 4 til 8 måneder for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, og § 134 a,
- én person blev idømt 30 dages hæfte for overtrædelse af straffelovens § 134 a,
- én person blev idømt 30 dages fængsel for overtrædelse af straffelovens § 134 a og lov om euforiserende stoffer,
- én person blev idømt 5 dagbøder af 100 kr. for overtrædelse af straffelovens § 121 (om fornærmelig tiltale af tjenestemand i funktion), og
- otte personer blev frifundet.

Om de personer, der blev frifundet, og som i landsretten var blevet dømt for overtrædelse af straffelovens § 134 a (men ikke af § 119, stk. 1) udtalte Højesteret:

»Urolighederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993 indebar utvivlsomt grov forstyrrelse af ro og orden på offentligt sted, jf. straffelovens § 134 a. Domfældelse for deltagelse heri er imidlertid betinget af, at anklagemyndigheden godtgør, at den enkelte tiltalte har tilsluttet sig gruppen af uromagere og fredsforstyrre, således at vedkommende med sikkerhed kan udskilles fra tilskuere, forbipasserende, beboere og andre, der

blot har været til stede og overværet hele eller dele af begivenhedsforløbet.

Efter det bevisresultat, som landsretten har lagt til grund, findes det herefter betænkeligt at anse andre end tiltalte T7 for skyldig i deltagelse i grov forstyrrelse af ro og orden som angivet i § 134 a.«

Som det fremgår, indeholder dommen ikke en fortolkning af den almindelige medvirkenregel i straffelovens § 23. Dommen behandler derimod spørgsmålet om, hvorvidt de enkelte tiltalte har været »deltagere« i gadeurolighederne, således som dette begreb må forstås i straffelovens § 134 a.

Straffelovens § 134 a er særegen derved, at den efter sit indhold ikke kan overtrædes af en person, der handler alene. Bestemmelsen forudsætter, at en gruppe personer sammen forårsager grov forstyrrelse af ro og orden. For at kunne straffe en person for overtrædelse af bestemmelsen kræves desuden, at vedkommende har tilsluttet sig den gruppe, hvis handlinger er omfattet af bestemmelsen.

4. Blandt andre domme, der behandler medvirkningsspørgsmål af en karakter, der kan være af interesse i forbindelse med behandlingen af beslutningsforslaget, kan eksempelvis nævnes følgende:

Ugeskrift for Retsvæsen 1970, s. 253:

Denne dom - jf. henvisningen hos Waaben under pkt. 2 ovenfor - angår ni unge mænd, der blev fundet skyldige i bl.a. vold, husfredskrænkelser og hærværk. Under en fest aftalte de tiltalte at opsøge en villa, hvor der boede nogle tyrkiske arbejdere, for at begå vold mod disse. Seks af de ni tiltalte trængte ind i huset, hvor de begik vold mod en sagesløs beboer, ligesom de knuste ruder og ødelagde inventar.

Både byretten og landsretten dømte alle ni personer for vold og husfredskrænkelser. Det anføres herom i byretsdommen (som Østre Landsret stadfæstede):

»For så vidt angår de tiltaltes ansvar efter straffelovens § 23 for handlinger, de ikke selv har begået, har retten fundet, at alle tiltalte ved at have deltaget i indgåelsen af aftalen om aktionen eller tilsluttet sig gennemførelsen og ved at have været til stede på gerningsstedet i medfør af nævnte bestemmelse må anses for ansvarlige efter straffelovens § 244, stk. 4, jf. stk. 2 og 3, og efter § 244, stk. 4, jf. § 21, dvs. vold og forsøg på vold. Da aktionen iværksattes ved midnatstid af

en mandstærk flok må retten anse husfredskrænkelse for at have været en stiltiende aftale eller forudsætning for aktionens formål, således at samtlige tiltalte, som ikke selv begik husfredskrænkelsen, må anses som medvirkende til denne lovovertrædelse.«

Ugeskrift for Retsvæsen 1981, s. 807:

Under sagen var i alt 10 personer tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 134 a (citeret ovenfor under pkt. 3.2.) og § 291, stk. 2 (groft hærværk). En person blev frifundet af byretten, fordi retten efter bevisførelsen fandt det betænkeligt at lægge til grund, at den pågældende havde været på gerningsstedet.

Landsretten dømte de øvrige ni personer for overtrædelse af straffelovens § 134 a og § 291, stk. 2, med følgende begrundelse:

»Efter bevisførelsen for byretten må det lægges til grund, at der på restaurant Peter Pan er indgået en aftale om, at en større gruppe unge mænd skulle tage til restaurant Bowlerhatten for at »afstraffe« en anden og navngivne gruppe, der opholdt sig der. Det må endvidere lægges til grund, at de tiltalte efter en fælles transport til stedet i samlet flok er gået mod restauranten, hvor deltagerne, eller i hvert fald en stor del af dem, i løbet af kort tid har forvoldt betydelige skader på ejendommen og inventaret som i forhold 2 beskrevet, ligesom de foranstaltede grov forstyrrelse af ro og orden som i forhold 1 anført. Ved deres deltagelse i denne aktion må de tiltalte anses at have medvirket til de forvoldte ødelæggelser, der ikke er gået ud over, hvad de tiltalte måtte forvente.«

For Højesteret angik sagen alene fire af de tiltalte, som påstod frifindelse for overtrædelse af straffelovens § 134 a, og at hærværksforholdet alene henførtes under den milde hærværksbestemmelse (§ 291, stk. 1). Højesteret stadfæstede imidlertid landsrettens dom over de fire personer.

Fuldmægtigen 1992, s. 95:

Under sagen blev en person straffet for medvirken til en uidentificeret persons knyttnæveslag mod en tredjemand, der skyldte den tiltalte 70.000 kr. Volden blev forøvet på ofrets bopæl i forbindelse med bortfjernelse af et fjernsyn i anledning af gælden til tiltalte.

Vestre Landsret fandt ligesom byretten, at tiltalte ved at tage den uidentificerede person med til ofrets bopæl, ved sin tilstedeværelse i lejlig-

heden og ved ikke at have grebet ind over for volden var skyldig i medvirken til vold.

Ugeskrift for Retsvæsen 1994, s. 359:

Under sagen var to personer tiltalt for medvirken til overtrædelse af straffelovens § 246, jf. § 245, stk. 1, (særlig grov vold), begået af et tredje medlem af samme gruppe, hvis sag blev behandlet særskilt.

Gruppen på tre personer var forberedt på at blive opsøgt af et muligvis bevæbnet »tæskehold« og var derfor bevæbnet med to skydevåben og en knippel. Den anden gruppe, som i bil var kommet til gerningsstedet, havde imidlertid ikke medbragt skydevåben, og var efter slag og trusler straks løbet tilbage til bilen og begyndt at køre væk. På dette tidspunkt affyrede det tredje medlem af den første gruppe (A) med en pumpgun et skud gennem forruden på bilen med det resultat, at føreren fik det ene øje ødelagt.

Landsretten frifandt de øvrige to medlemmer af den første gruppe for medvirken til volden med følgende begrundelse:

»Selv om de tiltalte og A, som efter det oplyste havde regnet med muligheden af, at de ventede angribere ville være bevæbnede med skydevåben, selv havde skydevåben, som de havde ladet og afladt under ventetiden i lejligheden, findes der ikke grundlag for at anse det bevist, at det mellem de tiltalte og A har været aftalt eller forudsat, at der skulle gøres brug af skydevåben over for angribere, der ikke selv var bevæbnede med skydevåben, og efter et tidspunkt, hvor de pågældende var begyndt at køre fra stedet.«

De to tiltalte blev dog for egne handlinger dømt for overtrædelse af henholdsvis straffelovens § 266 (trusler) og § 244 (vold).

5. Kopi af de domme, der er refereret ovenfor, vedlægges i 15 eksemplarer [er ikke optrykt i betænkningen].

Spørgsmål 2:

Ministerens bedes oplyse om mulighederne for kollektiv straf i andre europæiske lande, vi normalt sammenligner os med.

Svar:

For tiden er en arbejdsgruppe under Nordisk Embedsmandskomité for Lovgivningsspørgsmål ved at udarbejde en rapport om de nordiske landes lovgivning m.v. til bekæmpelse af alvorlig kriminalitet, herunder rockerkriminalitet.

Efter det, der er oplyst under drøftelserne i

denne arbejdsgruppe, findes der ikke regler, der kan siges at give adgang til at idømme kollektiv straf, hverken i Norge, Sverige eller Finland. En bestemmelse i den finske straffelov om forberedelse af folkemord indebærer dog mulighed herfor. Tilsvarende gælder muligvis en anden bestemmelse i den finske straffelov om landsforræderisk forbindelse.

Justitsministeriet har ikke gennem Udenrigsministeriet indhentet oplysninger om retstilstanden i andre europæiske lande, da det erfaringsmæssigt kan tage adskillige måneder, før sådanne oplysninger foreligger.

Såfremt Retsudvalget måtte ønske det, er Justitsministeriet naturligvis indstillet på at anmode Udenrigsministeriet om at indhente oplysninger fra nærmere angivne lande.

Spørgsmål 3:

Ministeren bedes oplyse, om man efter dansk ret kunne forestille sig en domfældelse som den, der skete i sagen om en dansk kvinde, der blev myrdet på Cypern?

Svar:

Justitsministeriet er ikke i besiddelse af dommen i den sag, der nævnes i spørgsmålet, og Justitsministeriet er heller ikke i besiddelse af nærmere oplysninger om de faktiske omstændigheder i denne sag.

Justitsministeriet kan således ikke udtale sig om sagens resultat, hvis den skulle afgøres efter dansk ret.

Spørgsmål 4:

Ministeren bedes tilstille udvalget kopi af retsbelæringen i Blekingegade-sagen.

Svar:

Justitsministeriet har til brug for besvarelsen af spørgsmålet indhentet en udtalelse fra præsidenten for Østre Landsret.

Landsretspræsidenten har oplyst, at retsformandens retsbelæring i Blekingegade-sagen blev refereret af en autoriseret retsstenograf til brug for forsvarerne, som i anledning af Retsudvalgets spørgsmål har overladt landsretten et eksemplar af referatet.

Der vedlægges kopi af den del af retsbelæringen, der vedrører det af Blekingegade-sagens forhold, der har interesse i forbindelse med be-

slutningsforslaget [i betænkningen optrykt som underbilag til bilag 1].

Spørgsmål 5:

Udvalget anmoder om at få tilsendt rapporten fra den arbejdsgruppe, som ministeren omtalte ved forslagens 1. behandling, der med statsadvokat Merlung som formand overvejede spørgsmålet om kollektiv straf i relation til rockerkriminalitet.

Svar:

Den rapport, der omtales i spørgsmålet, indeholder en række oplysninger af fortrolig karakter om anklagemyndighedens tilrettelæggelse og førelse af straffesager om bande-kriminalitet. Justitsministeriet finder derfor ikke at burde sende rapporten til Retsudvalget.

Det kan imidlertid oplyses, at rapporten, der er fra februar 1994, indeholder følgende bemærkninger af interesse i forbindelse med slutningsforslaget:

»Da det er arbejdsgruppens opfattelse, at indførelse af en conspiracy-lovgivning for tiden er utænkelig, er det i øvrigt opfattelsen, at dansk rets medvirkensregler er tilstrækkelige til at sikre en rimelig retshåndhævelse.«

Det kan i øvrigt oplyses, at statsadvokaten for Sjælland (Merlung) i en udtalelse af 11. juni 1993 har anført følgende:

»Det er min opfattelse, at dansk rets medvirkensbegreb og den måde, hvorpå det anvendes i retspraksis, er tilstrækkelig for en effektiv retshåndhævelse på området dvs. med hensyn til bande-kriminalitet.«

I forlængelse heraf udtalte rigsadvokaten den 22. juni 1993 følgende:

»Jeg er enig med statsadvokaten i, at dansk rets medvirkensbegreb og den måde, hvorpå det anvendes i retspraksis, er tilstrækkelig for en effektiv retshåndhævelse på området.«

De to sidstnævnte udtalelser er vedlagt Justitsministeriets svar af 18. oktober 1993 på spørgsmål nr. 280 af 5. april 1993 (Alm. del - bilag 551) om en rapport om bande-kriminalitet udarbejdet af en række organisationer, herunder Dansk Politiforbund.

Vedrørende en eventuel ændring af straffelovens § 23 anførte Justitsministeriet i dette svar følgende:

»Efter bestemmelsen i straffelovens § 23, stk. 1, omfatter strafansvaret for en forbrydelse alle,

der ved tilskyndelse, råd eller dåd medvirkede til gerningen.

Justitsministeriet finder ligesom Rigsadvokaten, at straffelovens § 23 og den måde, hvorpå dansk rets medvirkensbegreb anvendes i retspraksis, må antages at give tilstrækkelige muligheder for en effektiv retsforfølgning også af bande-kriminalitet.«

Justitsministeriet har endvidere i et svar af 31.

oktober 1994 på spørgsmål nr. S 98 fra medlem af Folketinget Niels Højland (FP) gentaget disse synspunkter og tilføjet følgende: »Efter Justitsministeriets opfattelse vil det være særdeles betænkeligt at pålægge strafansvar for drab eller andre alvorlige straffelovsovertrædelser, uden at de almindelige betingelser om subjektiv skyld er opfyldt.«

Underbilag til bilag 1

Ad justitsministerens svar på spørgsmål 4 stillet om B 14

**Retsbelæringen vedrørende
Blekingegadesagens forhold**

Hovedspørgsmål 57-60, der findes side 94-97, angår A, B, C og D's eventuelle skyld i manddrab på politibetjent Jesper Egtved Hansen. Det er sagens alvorligste forhold.

Såvel efter de tekniske erklæringer, herunder om den anvendte hagltype, som efter de forklaringer, der er afgivet af B og C, ligger det bevismæssigt fast, at det dræbende skud er affyret af en deltager i røveriet og af en person med tilknytning til Blekingegade-lejligheden. Det er ligeledes åbenbart, at i hvert fald B og C ved, hvem det er.

Der er imidlertid ikke under bevisførelsen tilvejebragt tilstrækkelig sikkert grundlag for at fastslå, hvem der affyrede det skud, der dræbte Jesper Egtved Hansen.

Det må i øvrigt efter de objektive fund på gerningsstedet, sammenholdt med kriminalinspektør X's vidneforklaring, lægges til grund, at skuddet er affyret i en afstand af henved 25 meter, og at det ikke var noget sigteskud. Alligevel ville måske gerningsmandens kendskab til våb-

net og den kraftige ammunition kunne begrunde en antagelse af, at han i gerningsøjeblikket måtte anse politibetjentens død som en sikker eller i hvert fald overvejende sandsynlig følge af skuddet.

Vi kan imidlertid ikke med bevismæssig sikkerhed udpege gerningsmanden. Anklagemyndighedens argumentation for at dømme de 4 tiltalte for manddrab går derfor på, at de personer, der vidste, at der var medbragt et haglgevær af den type og med den ammunition, som i givet fald skulle anvendes imod en forfølgende bil, måtte indse, at det med meget stor sandsynlighed kunne medføre et andet menneskes død.

Det må imidlertid efter de juridiske dommers opfattelse efter alt foreliggende, herunder den hurtige udvikling af begivenhedsforløbet i Købmagergade, anses for overvejende betænkeligt at antage, at gerningsmændene til røveriet har været indforstået med, at man eventuelt skulle skyde med overvejende risiko for at dræbe en eventuel forfølger.

Hovedspørgsmål 57-60 bør efter de juridiske dommers opfattelse besvares benægtende.

Bilag 2

Justitsministerens svar på spørgsmål 1

Spørgsmål:

Ministeren bedes oplyse om de gældende regler for anvendelse af kollektiv straf i Norge, Sverige, Finland, Storbritannien, Tyskland, Nederlandene, Belgien og Frankrig.

Svar:

Som oplyst i det foreløbige svar af 11. marts 1999 har Justitsministeriet anmodet justitsministerierne i de nævnte nordiske lande om at bistå med at tilvejebringe de ønskede oplysninger om retstilstanden i disse lande.

Justitsministeriet har endvidere anmodet Udenrigsministeriet om at søge at indhente de ønskede oplysninger vedrørende de øvrige lande.

Justitsministeriet har indtil videre modtaget de ønskede oplysninger fra Finland og - gennem Udenrigsministeriet - fra Storbritannien, Tyskland og Nederlandene.

I *Finland* er den eneste straffebestemmelse,

der kan siges at indebære kollektivt strafansvar, straffelovens kapitel 21, § 12, om deltagelse i slagsmål. Der henvises herom til vedlagte notat af 16. marts 1999 fra det finske justitsministerium [i betænkningen optrykt som underbilag a til bilag 2 i uofficiel oversættelse].

Der findes ikke regler om kollektivt strafansvar i *Storbritannien*, jf. vedlagte brev af 31. marts 1999 fra det britiske indenrigsministerium [i betænkningen optrykt som underbilag b til bilag 2 i uofficiel oversættelse].

Med hensyn til *Tyskland* har Justitsministeriet gennem Udenrigsministeriet modtaget kopi af den tyske straffelovs bestemmelser om forsøg og medvirken. Disse bestemmelser ses ikke at give mulighed for kollektivt strafansvar.

Heller ikke i *Nederlandene* findes der regler om kollektivt strafansvar. Spørgsmålet overvejes imidlertid for tiden i et udvalg nedsat af det nederlandske justitsministerium.

Underbilag a til bilag 2

Uofficiel oversættelse af brev af 16. marts 1999 fra det finske justitsministerium

Justitsministeriet
Lagberedningsafdelingen
Patrik Nordman

PM
16.3.1999

KOLLEKTIV STRAF

Den eneste lovbestemmelse i den finske straffelovgivning, som kan anses for at indebære kollektiv straf, er kriminaliseringen af *deltagelse i slagsmål* i straffelovens kapitel 21, § 12.

I henhold til lovbestemmelsen straffes en person, som ved selv at benytte vold eller på nogen anden aktiv måde deltager i et slagsmål eller overfald. Anden aktiv deltagelse ud over direkte vold kan for eksempel være forhindring af flugt eller forsvarsmuligheder. Strafbarheden forudsætter i hvert fald yderligere, at den pågældende person bør have haft anledning til at frygte, at en

person bliver slået ihjel, eller at der forårsages alvorlig legemsbeskadigelse eller alvorlig sygdom i slagsmålet, samt at en sådan følge også indtræder. Volden ved slagsmålet må i dette tilfælde have været så kraftig, at der har foreligget en faktisk risiko for den forudsatte følge.

Slagsmål indebærer, at flere personer udsætter hinanden for fysisk vold ved samme lejlighed. Mindst tre personer bør deltage, men i praksis handler det almindeligvis om grupper, som udsætter hinanden for vold.

Strafskalaen omfatter bøder og fængsel i højst to år.

Underbilag b til bilag 2

Uofficiel oversættelse af brev af 31. marts 1999 fra det britiske indenrigsministerium

HOME OFFICE (det britiske indenrigsministerium)

Sentencing and Offences Unit ('afdelingen for strafudmåling og forbrydelser')

50 Queen Anne's Gate, London SW1H 9AT, Storbritannien

Omstillingsbord: +44 171 273 4000 Fax: +44 171 273 4345

Direkte linie: +44 171 273 4424

Dato: 31. marts, 1999

Fr. Maiken Keson

Konsulatsejersmand

Den Kongelige Danske Ambassade 55, Sloane Street LONDON SW1X 9SR

Storbritannien

Kære fr. Keson,

Sådanne dødsfald er virkelig forfærdende og foruroligende og har forståeligt nok givet anledning til stor ængstelse i befolkningen. Der er intet, der forhindrer politietforskning, eller at der bliver rejst taltaler, hvis der er bevis(er), der kan underbygge det. Imidlertid opstår der et betydende problem, når alle parter var til stede og hver af dem nægter at være ansvarlig for de handlinger, der medførte døden. Dette var i høj grad tilfældet i den nylige Sarah Adams-sag og kan resultere i, at der bliver rejst mindre alvorlige taltaler (såsom børnemishandling i dette tilfælde) i stedet for mord.

Tak for Deres brev dateret den 22. marts til Birol Mehmet vedrørende det, De definerer som »kollektiv strafudmåling«. Jeg er ikke helt sikker på, at jeg har forstået Dem ret, men tilsyneladende beskriver dette det begreb, hvorved der f.eks. er begået et mord og det er tydeligt, at det er blevet begået af en af to (eller flere) personer, men det ikke kan bevises, hvem af dem der har begået det, så der ikke kan være tale om nogen begrundet tvivl. Hvis jeg ikke har forstået dette rigtigt, vend da venligst tilbage til mig. Så vil vi behandle det yderligere.

Som jeg er sikker på De er klar over, er det et grundlæggende princip i strafferetsplejesystemet i England og Wales, at en person er uskyl-

dig, indtil vedkommendes skyld er bevist. I sager, hvor det ikke er muligt at bevise, hvilken part der var ansvarlig for mordet, ville det stride mod naturretten at dømme begge. I Sarah Adams-sagen, som jeg nævnte ovenfor, var der tale om, at et barn døde under omstændigheder, hvor hver af forældrene kunne have været ansvarlig. I sådanne sager har domstolene sagt, at hvor det er tydeligt, at de skader, der er påført et barn, og som forårsagede dets død, blev påført af den ene eller den anden forælder, men hvor der ikke er bevis(er) på, hvem af dem der var ansvarlig og ikke noget grundlag for en indfortolkning af, at de begge var indblandet, følger det af almindelige principper for strafferetligt ansvar, at de begge skal frifindes.

Denne tragiske sag illustrerer vanskeligheden ved at bevise, hvem der var den virkelige gerningsmand til forbrydelsen, så der ikke kan være tale om nogen begrundet tvivl, og det er tilsyneladende det samme problem, I har i Danmark. Det er ikke nogen specifik lovgivning, der giver anledning til dette forhold. Det har i det store og hele at gøre med de grundlæggende principper i britisk ret. Regeringen har studeret følgerne af Adams-sagen meget nøje, men den mener ikke, at en lovændring nødvendigvis er svaret på dem.

Med venlig hilsen

Stephen Hubbard

Violence and Disorder Section ('afdelingen for vold og uorden')

Supplerende svar på spørgsmål 1*Spørgsmål:*

Ministeren bedes oplyse om de gældende regler for anvendelse af kollektiv straf i Norge, Sverige, Finland, Storbritannien, Tyskland, Nederlandene, Belgien og Frankrig.

Svar:

Justitsministeriet har i besvarelsen af 3. maj

1999 af spørgsmålet orienteret om retstilstanden i Finland, Storbritannien, Tyskland og Nederlandene.

Efterfølgende har Justitsministeriet modtaget vedlagte skrivelse af 3. maj 1999 fra det norske justitsministerium med en redegørelse for retstilstanden i Norge [i betænkningen optrykt som underbilag til bilag 3 i uofficiel oversættelse].

Underbilag til bilag 3

Uofficiel oversættelse af brev af 3. maj 1999 fra det norske justitsministerium

DET KONGELIGE JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Justitsministeriet
Lovafdelingen
Slotsholmsgade 10
1216 København K
Danmark

Deres ref.
1998-730-0692

Vores ref.
99/04564 E HR/ØØ/bj

Dato
03.05.1999

KOLLEKTIV STRAF

Vi henviser til brev af 11. marts 1999, hvor Justitsministeriet beder Justisdepartementet oplyse, hvilke regler om »kollektiv straf« der gælder i Norge.

Den norske straffelov har – i modsætning til den danske – ingen generel bestemmelse om, at det er strafbart at medvirke til en forbrydelse. Det kommer an på det enkelte straffebud, om medvirken rammes. Ved de fleste alvorlige forbrydelser er medvirken udtrykkeligt gjort strafbart. I de straffebud, der ikke særskilt nævner medvirken, beror det på en nærmere tolkning af gerningsbeskrivelsen, om medvirkende handlinger omfattes. Vi vedlægger en kopi af Johs. Andenæs, Almindelig strafferet, 4. udgave, Oslo 1998 s. 295-313 om ansvaret ved medvirken generelt [ej vedlagt justitsministerens svar].

Hvor flere har foretaget og medvirket til en lovovertrædelse, må hver enkelt deltager bedømmes individuelt. Det gælder både ved spørgsmålet om, hvorvidt gerningsindholdet i et straffebud er overtrådt, spørgsmålet om, hvorvidt skyldkravet er opfyldt, og hvornår straffen skal udmåles.

Udtrykket »kollektiv straf« benyttes ikke i norsk strafferet og har rent sprogligt ikke noget entydigt indhold. Dels kan man eventuelt tale om kollektiv straf, hvis man reducerer kravet til, hvilke elementer skylden kan omfatte, typisk således at den, som er med til at udføre eller planlægge en lovovertrædelse sammen med andre, fuldt ud kan straffes for uforudsete handlinger, som en af de øvrige foretager under gennemfø-

relsen. Man kan for eksempel tænke sig, at de øvrige deltagere i et væbnet røveri skal kunne straffes for medvirken til forsætligt drab, hvis en af deltagerne på eget initiativ begår drab under røveriet.

I norsk straffelovgivning findes der hverken generelle eller specielle lovregler, der udgør en lempelse af skyldkravet i sådanne tilfælde. Som nævnt ovenfor må hver enkelt deltager vurderes på grundlag af den skyld, han eller hun har udvist. Beviskravet lempes heller ikke, hvor det er usikkert, hvem i en bestemt gruppe der har foretaget handlingen. Noget andet er, at de andre deltagere i eksemplet ovenfor efter forholdene kan straffes for groft røveri med døden til følge, jf. den norske straffelovs §§ 267 og 268, jf. § 43.

Videre kan man måske tale om kollektiv straf i forhold til straffebestemmelser, som udvider området for, hvad der ellers kan regnes som medvirken til strafbare handlinger, enten således at kravet til aktivitet er særligt lavt, eller således at passivitet i høj grad regnes som medvirken. Det mest almindelige er, at medvirken generelt er gjort strafbart, men der er tilfælde, hvor kun bestemte former for medvirken er nævnt, for eksempel vildledelse. I norsk straffelovgivning er der ikke i nævneværdig grad bestemmelser, som udvider området for, hvad der i almindelighed regnes som medvirken. Et eksempel er den norske straffelovs § 211 om pornografi, som i stk. 5 gør det strafbart for en indehaver af eller en overordnet i en virksomhed at undlade at hindre, at der foretages handlinger i virksomheden, som er i strid med bestemmelsen.

Man kan eventuelt også tale om kollektiv straf i forhold til straffebestemmelser, som har til hensigt at finde anvendelse på handlinger, aktiviteter m.v., som klart angiver, at en person driver eller organiserer ulovlig virksomhed alene eller sammen med andre. Begrundelsen for sådanne straffebud er som regel bevishensyn, enten fordi det er vanskeligt at bevise, at der faktisk bliver begået strafbare handlinger, eller fordi det er vanskeligt at bevise, hvem der er bagmændene i forhold til identificerbare lovbrud. Der findes få bestemmelser af denne art i norsk straffelovgivning. For eksempel finder straffelovens § 330 blandt andet anvendelse på en person, som stifter eller deltager i en forening, som er forbudt ved lov, eller som har til hensigt at begå eller opmuntre til strafbare handlinger. I henhold til § 104 a kan man straffe en person, som danner, deltager i eller støtter en forening, der har til formål at forstyrre samfundsordenen ved ulovlige midler.

Der ligger for tiden ingen forslag i Stortinget om at indføre regler, som kan siges at indebære en form for kollektiv straf. Justisdepartementet arbejder heller ikke med forslag i denne forbindelse.

Den norske straffelovgivning vurderes for tiden af Straffelovkommissionen. I sin principudredning fra 1983 (NOU 1983: 57) udtaler kommissionen på side 103-131:

»Rollefordelingen ved organiseret kriminalitet kan være meget kompliceret. De, der står bagved og trækker i trådene (de såkaldte bagmænd), vil kunne have den største skyld. Men deres involvering vil ofte ikke knytte sig klart til de enkelte strafbare handlinger, som udføres –

eller det vil være svært at bevise tilknytningen. Særligt problemfyldt kan det være at bevise, at de, der står bag, har handlet med den nødvendige skyld. I enkelte økonomiske sager vil handlingernes strafbare karakter desuden først fremtræde, når de bliver set som en del af et større og ofte meget kompliceret handlingsmønster, hvor flere personer er impliceret. Men selv om det lykkes at klarlægge både de objektive og subjektive sider, kan de aktiviteter, som de, der står bag, udfører, blot være rent forberedende handlinger efter de regler, vi har i dag. De, der står bag, kan i så fald ikke straffes.

Straffelovkommissionen vil overveje at foreslå en særregel, som finder anvendelse på organisationen af aktiviteter, som udgør grundlaget for alvorlig kriminalitet, for eksempel grove berigelses- og narkotikaforbrydelser samt enkelte andre former for grov kriminalitet. Vores straffelov finder allerede i dag anvendelse på enkelte former for organisering af kriminel virksomhed. For eksempel finder § 94 anvendelse på organisering af visse former for landsforræderi.«

Straffelovkommissionen har endnu ikke foreslået en sådan lovændring. Vi kan nævne, at kommissionen i sin deludredning om straffelovens almindelige del (NOU 1992: 23) foreslår en generel bestemmelse om medvirken til erstatning for tillæggene om medvirken i det enkelte straffebud. Kommissionens arbejde med at gennemgå straffelovens specielle del er imidlertid ikke afsluttet.

Den norske straffelov (lov af 22. maj 1902 nr. 10) findes i en opdateret version på Internettet (<http://www.lovdatab.no/all/index.html>).

Venlig hilsen

Hedda Remen
Lovrådgiver

Ørnulf Qyen
Førstekonsulent